



EMIL HUREZEANU

Pe trecerea timpului

Jurnal politic românesc

1996 - 2015



CUPRINS

<i>Prefață</i>	7
----------------------	---

ÎNTRE DOUĂ MĂRI

(1996–2000)

Însemnări despre corupție	11
Călătorie la începutul nopții	18
Începutul și sfârșitul	22
„În loc de“	24
Alianța și aliajul	26
Aniversări și zvonuri	29
<i>Habemus Papam?</i>	31
NATO: pauză de respirație	34
Între eclipsă și potop	37
Război și pace	39
Gânduri în marginea luptei	42
Unda de șoc și efectele secundare	46
Năravul lupului	48
Nevoia de bucurie	50
Capcane	52
Schimbarea la față?	55
Impas și soluții	57
Zbateri și dezbateri	59
Suita eșecului în D major	61
Salve în bernă	64
În laba ursului	67
Miezul problemei	69
Integrare sau duplicitate	71

PROTON PSEUDOS

(2001–2004)

Stratul de gheață	75
România și Rusia: rămâne cum am stabilit	76
Vizita în Germania a ministrului de Interne	78
Secvențe	81
Premierul Adrian Năstase în Germania	83
Turnanta	86

Impresia de suprealitate...	89
România după 9/11	91
Echivocuri și contradicții	93
<i>Dramma giocoso</i>	96
Martorul german	99
De ce „da“	101
Corecția	105
Numărătoarea inversă în direcția NATO	107
Euforia cu amortizor	110
De la conjurație la frățietate	112
Pe linia frontului	115
Păcălitorul păcălit	118
Factorul german	120
Ce-i cu noi?	122
Corupția mică și mobilă	125
Puterea și presa	127
Bună țara, rea tocmeala	130
Ce-am avut și n-am pierdut	132
Cum stăm	135
Exil și împărăție	137
Riscurile	140
Regele trăiește	142
Un salut final pentru învingător	144
Recuperarea României	146
Revizitarea bătrânei doamne	148
A doua zi după nuntă	150
Ritualul ștafetei	152
Ora zero n-a venit	154
O evaluare	155
Hybris și Nemesis	157

UN PREȘEDINTE PENTRU NELINIȘTEA NOASTRĂ (2005–2006)

Surprizele „subiectului social“	161
La un pahar de bere	162
Vulcanul noroi	164
În diagonală	165
Germania, o poveste de primăvară	167
La Moscova, la Moscova...	169
Marile manevre	172
Minoritatea continuă	174
Noua frontieră	176
Terorism și democrație	178
Ce vrea Europa?	180
Un președinte pentru neliniștea noastră	183

Picat din cer	184
Război în Biserică	187
Rusia nu arde gazul de pomană	190
La moși	192
Liderul secret	194
Strugurii acri	196
România și America	197
„Românii trebuie să se regăsească pe ei înșiși“ Interviu cu Helmut Kohl	199

ANNUS MIRABILIS

(2007)

România în Europa și Europa în România Conferință publică, Teatrul Național „I.L. Caragiale“	213
Punct. Și în continuare	221
Incursiune în realitatea imposibilă	223
Fragmente de Paști	224
A fi sau a nu fi	226
Ușurința de nesuportat a simplificării	228
Judecata de Apoi se amână	230
Să-i iubim pe ruși?	232
Majorități erbivore și minorități carniere	233
Sfârșitul continuu	236
Spre Europa, în zbor!	238
Traian și Vladimir	240
Un german în plină vară	242
Aventuri la Marea Neagră	244
E prea târziu?	247
Ce ne așteaptă?	248
Verb — și de la capăt	251
Țara noastră din cărțile lor	253
Tristețea miliardarului la maturitate	255
<i>In memoriam</i>	257
Alternanța democratică	259
Ieșirea la liman	261
O eternitate de speriat	263
Singurătatea marinarului de cursă lungă	265
Corupția spectrală	267
Maxima nervozitate	269
Natură moartă cu pete de viață	271
Inima neagră, mâinile curate și sângele crimei	273
Brașov–Genova, via Islam	275
...dacă nu e și fudul	278
Afinități selective	280
„O mare de oameni dornici“	281

Un american la București	283
„Cred că România se află într-o perioadă de mari speranțe“ Interviu cu Henry Kissinger	286

SOCIETATEA PESTRIȚĂ ȘI FIGURANȚII EI (2008–2009)

Rusia și românii	297
Memoria lungă a unei scurte	299
Ce nu văd lunetiștii	303
Mărire și decădere via București	306
Fășiile de eter(nitate)	308
China noastră	310
Visul unei nopți de vară	312
Rapidul Dublin–Praga–Ștefănești	314
România contra Ucraina	316
Curbura castravetelui	318
Din fericire, ați existat!	320
Iarna primăverilor noastre	322
Actorul regional — figurant, cascador, protagonist?	325
Două cărți și o părere	327
Politica și antipolitica	329
Democrați și democriți	331
1968, cazul special	333
După 20 de ani	335
Monstruoasa și bestia	337
<i>Adversos mathematicos</i>	340
În calea tuturor posibilităților	342
Nici-nici	344

DOMINAȚIA LIBIDOULUI (2010–2014)

Politică și populism	351
Legături primejdioase	352
O întâlnire cu Lech Kaczyński	354
Căderea în Europa	355
Putem vorbi fără ură?	358
România între câine și lup	359
Zilele babei	361
Craii de la Răsărit	362
Sus, mândruțo, cu Roosevelt!	365
Dominația libidoului	367
Ebuliția disjunctivă	369
De ce suntem așa?	371

Așteptându-i pe învingători	373
Volga, Dacia și rock and roll	376
Jocul de-a vacanța	378
Previziunile Apocalipsei	380
Anul Nou fără bucurie	382
Prin cenușa imperiului	384
Pași în doi	386
„O nouă primăvară pe vechile dureri...”	388
Avertismentul german?	390
Acțiunea și reacțiunea	392
Anii vacilor slabe au nimerit abatorul	394
Regele Mihai suntem noi	396
O poveste de iarnă	399
Din lume adunate	405
Descoperă România!	407
Cel mai rău scenariu posibil	410
China de la capătul drumului?	414
Chestiunea germană, revăzută și adăugită	416
Un scandal suplimentar?	419
Putin <i>reloaded</i>	421
O mână de ajutor	424

EUROPA PERSONALĂ, ÎN OAMENI ȘI ÎNTÂMPLĂRI (1996–2015)

Liniile de fractură ale României	
Conferință publică, Teatrul Național „I.L. Caragiale”	429
Un urbanist local și universal	443
Paradoxurile național-comunismului românesc	445
Reflecții asupra pre-Revoluției române	447
Portret fără Nobel	456
Forța destinului	461
Capșa și Siguranta	466
Ostacii	470
<i>La grande guerre</i> în „microunde”	472
Umbra lui Mircea la Sibiu	483
Transilvania, <i>mon amour!</i>	488
Sășii transilvăneni — cine sunt și ce vor ei	490
Sufletul și trupul	495
Cel care pune în scenă	496
Imperiul adus la zi	500
Europa, între crizele de creștere și criza terminală	
Conferință publică, Teatrul Național „I.L. Caragiale”	510

ÎNSEMNĂRI DESPRE CORUPȚIE

1996–2000

1. Infecții oportuniste

Dacă fenomenul corupției nu s-ar manifesta decât în viața publică și în reprezentarea ei mediatică, și tot nu s-ar putea percepe decât ca o alternativă obligatorie a normalității românești. O a doua natură, ai spune, a felului de a fi al unei societăți tulburate, „tranzitorii“, a unui stat supus, din interiorul său, celor mai diverse și uluitoare excese ale nelegiuirii. Corupția e explicată și practică, în același timp, în mod foarte diferit. Ea este socotită cel mai adesea drept o manifestare epifenomenală a pasajului subit și smucit dinspre economia planificată și statul polițienesc spre economia de piață și societatea deschisă. Ea apare, în raționamente alarmate, în presă îndeosebi, ca îndeletnicirea conexasă a unor categorii precum parlamentarii, bancherii, capitaliștii, politicienii din partidul de guvernământ, miniștrii, politicienii din partidele coalizate — cât a fost cazul. Polițiștii îi acuză pe judecători de facilitarea corupției prin protecții speciale acordate vinovaților, judecătorii îi acuză pe politicieni pentru insuficiențele protecții legale acordate magistraturii. Corupția este un fenomen suprapartinic, traversează întreaga societate, și de ea s-au făcut vinovați și autohtonii, și străinii. Ea vine și dinspre răsărit, și dinspre apus, având ramificații viguroase de-a lungul traseelor nord-sud. Obiectul corupției a atins proporții apocaliptice: avioane de pasageri și elicoptere de luptă, palate și grădini, hoteluri și restaurante, combinate și CAP-uri, portofolii ministeriale și posturi de diplomați, dosarele tuturor împotriva fiecăruia și invers; în sfârșit, totul devine domeniu de vânătoare al corupției. De corupție se fac vinovați și se acuză rând pe rând bandiții și vardiștii, apoi bandiții între ei și vardiștii între ei. Politicienii nu scapă nicio ocazie pentru a confirma regula de aur a corupției, în definiția ei clasică: „folosirea abuzivă a puterii în vederea îmbogățirii particulare“¹.

¹ Joseph J. Senturia, „Corruption, Political“, în *Encyclopaedia of Social Sciences*, vol. IV, Macmillan, New York, 1931.

În timp ce vinovații devin deseori cunoscuți pe baza probelor, deși vinovăția e dovedită și face obiectul unor legi în vigoare, rareori justiția combate corupția. Ai spune, mai degrabă, că o însoțește neputincioasă, ca într-un fel de maraton al dansului pe frânghie: dedesubt e însă mereu o plasă sigură, profund flexibilă: clanurile și mafiile politice, pe care un etnolog le-ar putea depista și într-o tradiție comunitaristă a întrajutorării excesive, în zona solidarităților tradiționale ale societăților acefale. Comunismul și ceaușismul au contribuit însă la transformarea corupției ca metodă abuzivă și ilegală de obținere a unor avantaje personale în structură de stat, în ideologie abia camuflată a longevității, în metodă omniprezentă de pervertire a valorilor morale ale societății pre-totalitare. Așadar, există corupție, dar nu există corupți, remarca la un moment dat Nicolae Manolescu, după cum a existat terorism, în decembrie 1989, fără teroriști. Avem aici un binom expresiv, definind un sistem fundamental corupt: din punct de vedere politic, moral, comercial, să zicem. În medicină, mai precis în tratamentul tuberculozei, sunt cunoscute așa-zisele „infecții oportuniste”. Omul intră în spital grav bolnav, urmează să fie tratat de tuberculoză. Se-mbolnăvește, în schimb sau în același timp, de tot felul de alte boli, aproape inevitabile. Explicația medicilor e științifică, și deci credibilă. Explicațiile politicianilor români care, în plină expansiune metastatică a corupției, își consolează concetățenii prin invocarea „răului (de) mare”, cât timp durează traversarea dinspre comunism spre capitalism, nu sunt convingătoare. Tuberculoza e tranziția, „bat-o s-o bată”, corupția e și ea acolo o infecție oportunistă, un mizilic, nici măcar o eroare, un fel de ceea ce nemții numesc *Schönheitsfehler* — un bigudiu uitat, zbârlind nițel frumusețea. Există însă motive să ne ocupăm de corupție ca de un teribil subiect, atâta vreme cât (și medicii nu pot decât să confirme acest lucru) uneori cel ce se vindecă de tuberculoză, la capătul tranziției, e doar defunctul: victima corupției fără corupți, a terorismului fără teroriști.

II. *Homo manipulator*

Tradiția lui „a lua și a da” e imemorială. Așa-zisul „principiu al reciprocității” — descoperit bunăoară de Thurnwald¹ prin cercetările sale în, pe-atunci, colonia Noua Guinee Germană din Asia de Sud-Est — confirma de altfel

¹ Richard Thurnwald (1869–1954), antropolog și sociolog german de origine austriacă, cunoscut pentru studiile sale comparative privind instituțiile sociale.

legile Babilonului sau ale Vechiului Testament: „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte“ nu este decât varianta punitivă a unui comerț cu prestații și contraprestații reciproce, marcând istoria umanității în cele mai felurite formule. Mauss¹, în *Essai sur le don*, 1923, constată că relația „a da și a lua“, practică în societățile primitive, menține chiar ceea ce numim azi „pacea socială“. Malinowski², studiindu-i pe trobrianzii africani și sistemul lor de schimb *kula*, constată că relațiile de afaceri, în general, nu sunt posibile decât „între prieteni ce-și fac constant cadouri, « atenții »“.

E celebră și utilă și teoria sau tipologia reciprocității, enunțată de Sahlins³ în *Stone Age Economics*, apărută la Londra, în 1974. Potrivit acesteia, depistăm în toate societățile tradiționale mai întâi așa-zisa „reciprocitate generală“: prestația, serviciul, darul se fac fără ca recompensa sau revanșa să se efectueze imediat. Ar urma „reciprocitatea balansată“ sau „echilibrată“, unde compensația este imediat executată și absolut egală cu prestația. În sfârșit, „reciprocitatea negativă“, forma mai modernă a tipologiei, există atunci când, din capul locului, actorul A urmărește o recompensă mult mai mare din partea partenerului său, actorul B. Principiul reciprocității nu trebuie însă confundat cu relațiile de întrajutorare dintre membrii aceleiași familii, ai aceluiași clan sau între prieteni. De altfel, etnologii observă că, pe măsura avansării de la stadiul economiei comunitare, bazată pe relații personale și de asistență mutuală, la cel al economiei de circulație, bazată pe concurență, proprietate privată și bani, reciprocitatea generală devine negativă. Apar tensiuni și angoase în privința prestațiilor de la sine înțelese, într-un climat arbitrar al „societății datului din coate“, cum numesc și anglo-saxonii, și germanii capitalismul arbitrar al performanței personale. Acestea duc inevitabil la așa-zisa *soziale Kälte* — răceala socială, ce caracterizează îndeosebi capitalismul timpuriu — atât în perspectiva istorică a celui occidental, cât și în ipostaza sa actuală central-est europeană. Noul capitalism, spre deosebire de vechiul socialism sau capitalismul rodat al statului social, devine astfel scena predilectă a „tranzacțiilor inegalității“, după cum spune Schmidt⁴.

¹ Marcel Mauss (1872–1950), sociolog, antropolog și etnolog francez, fondatorul teoriei sociale a reciprocității.

² Bronisław Malinowski (1884–1942), antropolog, etnolog și mitolog englez de origine poloneză, întemeietorul școlii funcționale în antropologie.

³ Marshall Sahlins (n. 1930), antropolog american, exponent al culturii ca un concept-cheie în evoluția omului, specialist în antropologie politică.

⁴ Max Schmidt (1874–1950), antropolog, etnograf și explorator german care a întreprins cercetări în Paraguay.

În sfârșit, în această încercare de teoretizare antropologică și sociologică a corupției, să enumerăm și alte două concepte, actuale și de relevanță și în state occidentale, nu doar în țările Lumii a Treia sau într-un stat în tranziție spre capitalism, precum România. Germanii vorbesc, chiar în mod curent, de așa-zisa *Vetternwirtschaft* — „economia verilor“, în traducere literală —, un fel de corupție bazată pe nepotism. Birocrații (oameni politici, funcționari de stat, primari, magistrați) își avantajează în acest sistem apropiatii, membrii de familie, într-un registru preponderent de „reciprocitate balansată“. Unchii își ajută nepoții, iar aceștia din urmă răspund, relativ repede și în aceeași măsură, cel puțin prin lealitate și fidelitate. Metoda a funcționat copios în România ceaușistă, în aparatul politic dictatorial, dar face ravagii și în economia bicefală — jumătate stat, jumătate „nașă“ — a tranziției. O ilustrare violentă a aplicării răsturnate a acestui principiu am avut recent în Irak: dictatorul și-a executat ginerele pentru „trădare“, la fel de prompt pe cât l-a lansat pe orbita puterii prin integrare familială.

O specialitate, și ea fecund prezentă în România, este așa-zisa *république des cousins* — „republica verișorilor“, un fel de supraspecie a economiei verilor, încercați și de un irepresibil apetit de putere politică. În republica verișorilor însă, spre deosebire de economia verilor, suveranul, arbitrul principal al mecanismului instituțional, statal, nu este poporul, ci sistemul mafiotic „noi și-ai noștri“ — așadar membrii unei comunități, autodefiniți prin apartenență comună, nu doar familială, ci și de natura intereselor generale, aflate în *offside*-ul legalității de stat. Aici cutuma de grup funcționează în sfidarea legii. Malinowski vorbește chiar de „protocrație“, referindu-se la acest tip de societate, de republică a verișorilor, în care „sunt asociate un maxim de autodisciplină cu un minim al constrângerii“.

Întreaga evoluție a megacorupției românești din ultimii ani — semnalată de la generalul Florică încoace, să zicem, în aparatul de putere girat de PDSR și logofetii lui naționali și locali — se înregistrează în formula marcată de o impunitate efectivă a republicii verișorilor. E vorba în primul rând de apartenența la un codex de valori ale supraviețuirii politice și economice moștenite de la ceaușism, dar, în mod paradoxal, nu de urmașii acestuia, ci de ceaușistii înșiși. A doua republică — ea însăși ilegală, structural coruptă din punct de vedere istoric, a lui Nicolae Ceaușescu (1965–1989) nu s-a prăbușit decât aparent, la nivelul semnelor și înscrisurilor în 1989. Ea se prelungește în a treia republică (1992–?) a cărei naștere continuă să fie, în ciuda valabilității certificatului de naștere (Constituția), o formă de avort istoric înregistrat într-un catastif diferit. Republica

verișorilor însă are o temeinicie, în România, care transcende legitimitățile îndoielnice ale republicii statale înseși.

Stăpânii republicii verișorilor sunt cunoscuți în literatura de specialitate drept *the big men*. Ereditatea, oricât ar fi de promițătoare, nu-i caracterizează în primul rând. Ei domnesc, reciclându-și constant puterea, doar prin practicarea corupției. Anularea, prin ideologie de stat, a principiului originii sănătoase, din comunism, nu este decât o nouă „demascare“ a adevăratului resort al promovării: nu cine ești, ci cât reușești să corupi, asta îți dă dreptul la existență în sânul acestor *big men*. În triburi ale indienilor sud-americieni, ne spun etnologii, *big men* rezistă ca atare doar atâta vreme cât împart daruri, cât momesc, cât corup. Deviza acestei aristocrații este: „*Corrumpto ergo sum*“.¹

În antropologia modernă a corupției, casta *big men*-ilor are un exponent ideal în homo manipulator. Homo manipulator este „vărul“ care aranjează, rezolvă, preia și propune comisionul, „reprezentantul“ anonim pe post de atașat comercial sau ziarist al cutărei instituții austere și complete (după Foucault), un cutare fost ofițer camuflat din DIE specializat în comerț, cutare fost general și actual om de afaceri, abia trăgându-și piciorul „sub trei dictaturi“, întreaga armată de experți activi și pasivi ai triumfului personal și ai dezastrului României. Toți cei ce populează listele întocmite de Ghe. Florică sau, dacă vă amintiți, liota de generali, miniștri și politicieni care, în epilogul filmului *Z* de Costa-Gavras (redifuzat de Televiziunea Română liberă la exact un an de la Revoluție!), deși acuzați în justiție de crimă și corupție, unul câte unul, nu doar că reintră în scenă, ca și cum n-ar fi părăsit-o vreodată, dar o fac în timp ce piesele lui Eugen Ionescu sunt, în sfârșit, suspendate. Grotescul fără martori și fără oglindă.

Desigur, președintele ghanez Nkrumah, cel filipinez Marcos, cel român Ceaușescu au fost *big men* desăvârșiți. Nu doar cea mai mare parte a conturilor a rămas intactă și necunoscută de țările și popoarele lor, ci și armata, salvată, a verișorilor. Din 1990 încoace, cel puțin patru generali (Florică, Spiroiu, Petculescu și, parțial, Iordănescu)² au scos la un moment dat — însă foarte puțin — sabia. Patru generali în căutarea unui autor. Comandantul suprem își trece armata în revistă, indiferent de chipurile de sub chipiu.

¹ Jeremy Boissevain, *Friends of Friends: Networks, Manipulators, and Coalitions*, Oxford, 1978.

² Generali de poliție și armată, activi în primii ani postdecembriști. Au demascat, cu mai mult sau mai puțin succes, corupția din sistem.

III. Concluzii

Megacorupția cu unda ei de șoc ne pune în fața unor adevăruri dure și de durată, pe care istoricii României moderne, îndeosebi cei occidentali, le numesc invariabilele, constantele evoluției românești. Cred că o aplecare asupra unor modele, mai noi și mai vechi, care-și depășesc protagoniștii sau figuranții din cutare epocă istorică sau regim politic, ne-ar putea oferi posibile soluții; de înțelegere, mai mult decât de rezolvare, atâta vreme cât rămânem purtători și, respectiv, consumatori de opinie.

Constatăm mai întâi că acuzațiile de corupție au vizat și dreapta, și stânga politică. E cert că stânga, care a preluat în 1989 întreg portofoliul de afaceri clientelare și mafiote ale Securității și ceaușismului, pe care, chiar dacă doar în parte, a continuat să le controleze și să le consolideze până azi, e mai vinovată. Stânga — sau mai exact regimul politic care a guvernat din 1990 în 1996 — a girat copios corupția de stat, încurajată de șansa primei lovituri împotriva proprietății de stat.

Hoția de stat a continuat cu hoția selectiv-individuală și specializată, practică, protejată sau nederanjată de exponenții regimului 1996–2000. Începuseră privatizările, iar „consultanța” (noua noțiune pentru traficul de influență) devenise a doua natură a mai tuturor personajelor influente ale clasei politice.

Dar dacă și dreapta, și stânga sunt deopotrivă vulnerabile la corupție, trebuie spus imediat că România primei jumătăți a anilor '90 a fost în sine o scenă aptă și chiar stimulativă pentru ample abuzuri: o voință politică insuficient angajată în democratizare, un curs geostrategic ezitant au fost sarea și piperul abuzului și corupției.

Nici dreapta, nici stânga nu și-au depistat sau pedepsit, nu atât vinovații, cât mentalitățile și instrumentele de putere condiționate de corupție. S-a vorbit imens despre corupție, destul de mult despre corupți, dar mereu fără rezultate care să anunțe schimbări majore. Justiția dependentă de puterea executivă, de moștenirea clasei magistraților comuniști și mai ales a reflexelor condiționate — cu care procurorii și coloneii de poliție sunt gata să îndeplinească ordinul și doar după aceea să întrebe dacă el este legal — a fost o altă explicație de durată.

Aceste date țin de ultimii ani postdecembriști, dar au în spate încă cel puțin două seturi de tradiții și obiceiuri ale culturii noastre politice care, din păcate, au fost un fel de ursitoare vicioase: minciuna, egoismul, politicismul și indiferența, superficialitatea, uitarea.

Asemenea date ereditare (explicabile, dar, se pare, inevitabile) trebuie să ne preocupe deopotrivă, pentru că fără schimbarea lor în profunzime nici schimbările de la lumina zilei nu sunt posibile.

Comunismul de tip sovietic a funcționat pretutindeni și ca un mijloc imens de a produce și consuma corupția, într-un metabolism fundamental. Comunismul a corupt capitalismul și umanismul, dând în schimb mizerie și o nouă sclavie. Ceaușismul a fost forma specific românească a unui comunism croit pe măsură, al vicleniei cu care faci altceva decât spui, și în politică, și în cultură, și în citirea trecutului.

Comunismul dogmatic subminat de regimul Ceaușescu a semănat cu un fel de conductă de petrol înțepată și jupuită de hoți nocturni. Nici conducta n-a rămas întreagă, și mai toți delapidatorii ei de ocazie s-au asfixiat, săraci lipiți pământului. Fundalul ceaușismului, ca paradigmă administrativă și culturală neaoșă, producătoare de corupție, ca mod de supraviețuire, a fost pregătit însă, ne place sau nu, și de România pre-comunistă.

Apărut târziu și greu, statul național român a avut câteva handicapuri genetice: o țăranime imensă și săracă, dar și o clasă de mijloc neputincioasă și formată îndeosebi din minoritari neasimilați. Între acești doi poli, elitele politice și plutocratice au fost prinse la mijloc. Manifestările de egoism au fost mai longevive, cu toate efectele lor perverse, decât patriotismul și angajarea generațiilor sau personajelor pașoptismului și a regalității romantice. În clasa politică românească s-a instalat repede morbul distrugerii reciproce, mai mult decât conștiința solidarității pozitive. Personalitatea și charisma, flerul și norocul au contat mai mult, în ordinea calităților omului politic și public, decât integritatea personală verificată și spiritul de corp al efortului colectiv, poate lipsit de strălucire, dar neabătut.

„Războiul intern“, cum spun experții, a consumat energii nebănuite. Instituțiile au fost puse în umbra oamenilor și mișcărilor. Săracii au rămas săraci, bogații la fel. Și pentru unii, și pentru alții explicațiile și cauzele s-au găsit în zona soluțiilor extreme, provincial anti-europene.

În 1938, din 4 milioane de familii de țărani, un milion trăiau în bordeie cu pământ pe jos, 600 000 nu aveau nicio fereastră, iar 500 000 de familii de țărani trăiau cu animale în casă. În acest an, al maximei înfloriri interbelice, România avea 4,6 medici la 10 000 de locuitori urbani, dar numai unul la 10 000 de la țară — o cifră identică cu cea a Indiei, în același an. În 1932, publicația britanică *Extremul Orient și India* scria: „Pentru observatorul străin, responsabilitatea dificultăților românești revine politicienilor care acceptă ca violența politică a propriului partid să le întunece judecata, dar și ziarelor românești care nu exercită niciun control în

discutarea afacerilor politice și în termenii abuzului exercitat împotriva adversarilor.“

Spre zilele noastre, în celebra sa carte despre fascismul în Ungaria și România, Nicholas Nagy-Talavera, disident și istoric maghiar devenit american, considera că singurii oameni absolut incoruptibili ai României interbelice au fost Iuliu Maniu, Corneliu Zelea Codreanu și mareșalul Antonescu. Incoruptibili care însă, în angrenajul unei istorii complicate nu doar c-au pierit tragic, ci, cel puțin în cazul lui Codreanu și Antonescu, vrând binele țării lor, i-au produs sfâșieri mortale. Corupții scapă, iar incoruptibili sfârșesc tragic ?

Să fie acesta un sens al istoriei modernității românești deprins prea bine și de contemporanii noștri ?

Funcționează așadar un fundal istoric pre-comunist, în care egoismul social, iresponsabilitatea politică și superficialitatea au creat și au impus monștri durabili de mentalitate. Cu siguranță că România interbelică a fost infinit mai bună și mai capabilă de rectificări decât cea comunistă, fie și pentru că era naturală, nu inventată, dacă putem spune astfel.

Dar abuzul curent al politicianului, impunitatea hoțului, clientelismul și politicianismul, ignorarea suferințelor oamenilor simpli, autodevorarea sistemică n-au apărut odată cu comunismul. Din această cauză, azi, peisajul se prezintă atât de sumbru și defrișat. Fără măsuri extreme, lăsându-ne în voia firii noastre nărvite și pe seama politicianilor corupți, România nu va avea viitorul occidental pe care-l dorește, fără să-l merite încă cu adevărat.

CĂLĂTORIE LA ÎNCEPUTUL NOPTII

1996

Impresia pe care o ai ajungând pe aeroportul din Chișinău, venind din Occident, este aceea a unei întâlniri cumetrești, în curtea unor gospodari prietenoși. Avionul e imediat înconjurat de tot atâția pietoni robuști și cunoscuți ai pasagerilor, pe câți polițiști și soldați, mai curând curioși decât vigilenți. Parcă ai ajuns acasă ori la bunici, ai tras mașina sau căruța în curte și, în așteptarea descărcării bagajelor, afli de la mătuși sau vecini ce mai fac verii sau finii. Operațiunile de viză și vămuire au aceeași tentă suprarealistă, de suprarealitate inutilă, vreau să spun, ca la București. Totul durează prea mult, prea mulți vameși și funcționari stau degeaba, în

Emil Hurezeanu iubește România ca pe o iubită, nu ca pe o mamă, cum recomanda Caragiale. E capabil să-i vorbească cu glas catifelat, ironic, devastator, spunându-i lucruri care ar putea s-o împingă la sinucidere, apoi poate să-i șteargă lacrimile strângând-o la piept.

Trecutul ei, depărtat sau apropiat, uneori deocheat, i-l poate aminti cu sarcasm, cu umor, cu dizolvantă nostalgie, ca într-o discuție de toamnă târzie între vechi amanți.

După ce Emil Hurezeanu a părăsit-o pentru Europa Liberă, România l-a așteptat să se întoarcă, pentru că e printre foarte pușinii care știu să spună, nouă și lumii, povestea acestei țări.

— **Cristian Tudor Popescu**

